

**ARBETSMARKNADS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
UTLÅTANDE 17/2002 rd**

**Regeringens proposition med förslag till lagar
om ändring av sjukförsäkringslagen och vissa
andra lagar**

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Social- och hälsovårdsutskottet sände den 25 september 2002 regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av sjukförsäkringslagen och vissa andra lagar (RP 147/2002 rd) till arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet för utlåtande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialforskare Marja-Liisa Anttalainen och regeringssekreterare Lauri Pelkonen, social- och hälsovårdsministeriet
- lagstiftningsråd Tarja Kröger, arbetsministeriet

- jurist Suvi Onninen, Folkpensionsanstalten
- socialpolitisk sekreterare Mirja Janerus, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- social- och hälsovårdspolitisk ombudsman Irma Pahlman, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- jurist Markku Kojo, Akava rf
- vicehäradshövding Markus Äimälä, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund TT
- ombudsman Juhapekka Suutarinen, Servicearbetsgivarna rf
- chefsekonom Pasi Holm, Företagarna i Finland.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att sjukförsäkringslagen, arbetsavtalslagen, lagen om barndagvård, lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn samt lagen om ersättning till arbetsgivare för semesterkostnader för den tid föräldrapenning betalas ändras så att det blir lättare för familjerna att passa ihop arbets- och familjelivet efter familjens behov. Den faderskapsledighet som papporna får ta ut förlängs för att de skall ha möjlighet att vara lediga en månad utan avbrott.

Systemet med föräldraledighet föreslås bli ändrat så modern och fadern samtidigt skall kunna vara partiellt föräldralediga genom att komma överens med arbetsgivaren om att arbeta deltid. Föräldrarna skall dela ansvaret för vården av barnet genom att samtidigt vara partiellt vårdlediga och arbeta deltid.

Familjeledigheterna skall bli mera flexibla i situationer där det samtidigt föds två eller flera barn i familjen. Bestämmelserna om moder-

skapspenning ändras så att moderskapspenningen skall kunna överföras till fadern också i det fall att modern på grund av sjukdom inte klarar av att vårda sitt barn. Ansökningsförfarandet vid ersättning till arbetsgivare för semesterkostnader för den tid föräldrapenning betalas skall förklaras, och arbetsgivaren skall med en enda blankett kunna ansöka om ersättning inom sex månader efter moderskaps-, faderskaps- och för-

äldrapenningsperioden. Ersättning skall också betalas för semesterdagar som överförts till sparad ledighet.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2003 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2003.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Utskottet finner propositionen viktig och behövlig. Propositionen avser att underlätta en anpassning av arbete och familjeliv och att öka pappornas engagemang i vården av sina små barn. Ju mer papporna deltar i vården av sina barn, desto mer ökar jämställdheten mellan kvinnor och män i både arbetslivet och familjen. Enligt utskottets mening är det viktigt att familjeledigheterna görs mera flexibla också i sådana situationer där det samtidigt föds två eller flera barn i samma familj eller där modern på grund av sjukdom inte klarar av att vårda sitt barn. Det är också viktigt att adoptivpappor jämställs med andra pappor när det gäller faderskapsledighet.

Utskottet menar att propositionen kan vara en viktig signal. Den ger en signal framför allt till pappor och deras arbetsgivare om att pappan spelar en viktig roll också hemma och inte bara på arbetsplatsen och att samhället ser det som mycket viktigt att arbetslivet och familjen anpassas bättre till varandra och att papporna tar ett större ansvar för vården av sina små barn. För att familjeansvaret skall fördelas jämnare är det viktigt att påverka den allmänna opinionen och attityderna i den riktningen att också pappor börjar utnyttja sin rätt till föräldra- och vårdledighet i lika mån som mammorna. Det har visat sig att pappor som stannat hemma för att vårda sitt lilla barn oftare än andra pappor engagerar sig i vården av sitt akut insjuknade barn också i lek-

skole- och skolåldern, vilket bidrar till att jämna ut arbetsgivaransvaret i kvinno- och mansdominerade branscher och till att förbättra kvinnors situation på arbetsmarknaden.

Propositionens målsättning förutsätter att myndigheterna aktivt går ut med information om reformen både till familjer och till arbetsgivare. I informationen till arbetsgivarna är det skäl att påpeka att bättre möjligheter att anpassa arbetet till familjelivet har visat sig bidra till en bättre arbetsatmosfär och öka arbetets produktivitet. Det är viktigt att informationen riktas framför allt till mansdominerade branscher, menar utskottet.

En månads faderskapsledighet

Genom propositionen får pappan en möjlighet till en månads faderskapsledighet utan avbrott. Ledigheten ordnas så att pappan får 12 extra dagar faderskapsledigt omedelbart efter föräldrapenningsperioden, förutsatt att han också har utnyttjat de sista 12 vardagarna av föräldrapenningsperioden. Faderskapsledigheten har kritiserats för bristande flexibilitet. Den har ansetts ge upphov till problem inte minst när familjen har tänkt sig att mamman stannar hemma på vårdledighet när föräldrapenningsperioden går ut. Om pappan tar ut en månads faderskapsledighet i en sådan situation förutsätter det att mamman återgår till arbetet för en månad eller tar ut semester eller ledigt utan lön under samma tid. Om mamman återgår till arbetet för en månad betyder det lätt svårigheter med att organisera

arbetet på arbetsplatsen och problem för vikarien.

Det är viktigt att myndigheterna följer upp hur en månads faderskapsledighet utnyttjas och vilka problem det ger upphov till och att de återkommer till saken så fort som möjligt om målen för reformen inte nås med den aktuella modellen, anser utskottet.

Partiell föräldraledighet

I propositionen föreslås att partiell föräldraledighet genomförs så att mamman och pappan samtidigt kan ta ut partiell föräldraledighet genom att komma överens med sina arbetsgivare om arbete på deltid och genom att dela upp vårdansvaret sinsemellan så att de turvis är hemma för att vårda sitt barn. Den partiella föräldraledigheten ger familjerna bättre möjligheter att ordna med vården av sitt barn med hänsyn till familjens förhållanden. Det är också ett sätt att få papporna att ta ut mera föräldraledigt och att underlätta för mamman att stegvis återgå till arbetslivet.

Partiell föräldraledighet förutsätter att båda föräldrarna kan komma överens med sin arbetsgivare om att de samtidigt arbetar deltid under minst två månader, så att det är möjligt att turas om med att vårda barnet. Lagen förpliktar inte arbetsgivaren att gå med på ett deltidsarrangemang utan förutsätter att arbetstagaren och arbetsgivaren kan komma överens om saken. Eftersom det gäller att komma överens om saken, är det enligt utskottets mening inte nödvändigt att utsätta någon särskild tidsfrist i lagen för hur långt i förväg arbetstagaren skall föreslå förhandlingar för arbetsgivaren.

Enligt propositionen skall arbetstagaren och arbetsgivaren sinsemellan komma överens också om att partiell föräldraledighet avbryts och ändras. Arbetstagaren har bara av grundad anledning rätt att avbryta deltidsarbetet, också om överenskommelse inte nås. Enligt motiveringen är det en grundad anledning att det har skett en väsentlig förändring i omständigheterna kring vården av barnet, som att barnet dör, en förälder dör eller föräldrarna skiljer sig eller att någonde-

ra föräldrarnas arbetsgivare genom ensidigt beslut ändrar arbetstidsarrangemangen på ett sätt som gör det omöjligt att fortsätta arbete på deltid.

Grundad anledning skall tolkas på samma sätt som vid ändring av den anmälda tiden för moderskaps-, faderskaps-, föräldra- eller vårdledighet. I praktiken har tolkningen varit mycket sträng; till exempel den ena föräldrarnas arbetslöshet har inte ansetts vara en grundad anledning att ändra på den anmälda tiden för föräldra- eller vårdledighet. Med hänsyn till att det är mycket tungt vägande skäl som ger upphov till ett akut behov att ändra deltidsarrangemangen för att trygga vården av ett spädbarn, menar utskottet att det inte är möjligt att i lagen slå fast någon ovillkorlig frist för hur mycket tidigare en arbetstagare skall anmäla en ändring i deltidsarbetet för arbetsgivaren.

Utjämning av arbetsgivarens kostnader för familjeledigheter

Regeringen föreslår ett förenklat förfarande för arbetsgivarna att söka ersättning för semesterkostnaderna för den tid föräldrapenning betalas ut. Enligt vad utskottet har erfarit är det nuvarande förfarandet så komplicerat att bara en tredjedel av de arbetsgivare som har rätt till ersättning söker sådan. En förenkling av förfarandet är högst motiverad och nödvändig enligt utskottet.

Enligt propositionen skall ersättning också betalas för semesterdagar som arbetstagaren sparar för att hålla senare som sparad ledighet. I övrigt innebär förslaget ingen höjning i ersättningsnivån. I propositionens motivering framhålls att regeringen i sitt program utfäster sig att utreda möjligheten att jämna ut kostnaderna för familjeledigheter inom ramen för den nuvarande sjukförsäkringsandelen i samarbete med arbetsmarknadsorganisationerna. Förslagen om att förenkla ersättningsförfarandet och ta upp sparade semesterdagar inom ramen för ersättningen är enligt utskottets mening bra. Men samtidigt framhåller det att de föreslagna reformerna inte räcker till för att jämna ut kostnaderna för arbetsgivarna för familjeledigheter i kvinnodominerade branscher, utan att arbetet med att jämna

ut kostnaderna måste fortsätta i samråd med arbetsmarknadsorganisationerna.

Förslag till lagtekniska korrigeringar

Utskottet påpekar att 23 a § 2 och 3 mom. i den gällande lagen saknas i 23 a § i det första lagförslaget, trots att de enligt propositionens motivering skall bli nya 4 och 5 mom.

I ingressen till det andra lagförslaget nämns inte att meningen också är att ändra rubriken för 2 §.

Vad gäller 11 a § i det tredje lagförslaget anser utskottet att paragrafformuleringen i propositionen är misslyckad språkligt sett och föreslår att den ändras till exempel som följer: "Kommunen skall, utöver vad som bestäms i 11 §, se till att barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare, efter utgången av den tid för vilken moderskaps-, faderskaps- eller föräldrapenning eller partiell föräldrapenning enligt sjukförsäkringslagen (364/1963) eller faderskapspenning

efter en faderskapspenningsperiod efter föräldrapenningsperioden får betalas, kan få en sådan av kommunen anordnad dagvårdsplats för barnet som avses i 1 § 2 eller 3 mom. och att barnet kan få dagvård tills det såsom läropliktigt enligt lagen om grundläggande utbildning inleder den grundläggande utbildningen. Dagvård skall dock anordnas under en del av dagen, när barnet innan det har nått den i lagen om grundläggande utbildning nämnda läropliktsåldern, deltar i förskoleundervisning enligt lagen om grundläggande utbildning. Dagvården skall om möjligt anordnas i den form som barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare önskar."

Utlåtande

Arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet föreslår som sitt utlåtande

att social- och hälsovårdsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 11 oktober 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Jouko Skinnari /sd
vordf. Raija Vahasalo /saml
medl. Tuula Haatainen /sd
Pertti Hemmilä /saml
Leea Hiltunen /kd
Anne Holmlund /saml (delvis)
Kyösti Karjula /cent
Esa Lahtela /sd
Pertti Mäki-Hakola /saml

Petri Neittaanmäki /cent
Håkan Nordman /sv
Lauri Oinonen /cent
Pirkko Peltomo /sd
Tero Rönni /sd
Osmo Soininvaara /gröna
Jaana Ylä-Mononen /cent
ers. Matti Kangas /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.